

กระบวนการถอนทฤษฎีเจตสิกตามแนว พระพุทธศาสนาเถรวาท*

เจริญ มณีจักร**

บทคัดย่อ

ทฤษฎีเจตสิกกับมิจฉาทฤษฎีมีความหมายถึงสภาวะเดียวกัน นั่นคือ ความเห็นผิด และยึดถือสิ่งต่างๆ อย่างผิดๆ ด้วยขาดความเข้าใจความเป็นจริงอย่างถ่องแท้ ทฤษฎีเจตสิกเป็นบ่อเกิดแห่งความพินาศในชีวิตมนุษย์เนื่องจากทฤษฎีเจตสิกทำให้มนุษย์และสังคมกระทำการที่เป็นอกุศลธรรม ทฤษฎีเจตสิกสามารถถอนได้ด้วยการศึกษาอบรม การพบกัลยาณมิตร การบำเพ็ญทานและศีลบารมี สักกายทฤษฎีสามารถถอนด้วยการพิจารณาชั้น ๕ ว่าเป็นไตรลักษณ์ พระพุทธองค์ทรงจัดการกับอันทาคาทิกทฤษฎีด้วยการไม่ทรงตอบปัญหา นิยมมิจฉาทฤษฎี ๓ สามารถถอนได้ด้วยการบำเพ็ญกุศลธรรมทางกาย วาจาและใจ ทิฐิ ๖๒ สามารถถอนด้วยการไม่ยึดมั่นทางผัสสะ ๖ กระบวนการถอนเหล่านี้ส่งผลเพียงชั่วคราวเท่านั้น การถอนขั้นสมถกรรมฐานที่จริงก็เป็นเพียงการข่มไว้เท่านั้น ทฤษฎีเหล่านี้สามารถถอนได้อย่างแท้จริงด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ประสบผลสำเร็จในการนำสู่มรรคญาณและนิพพาน

คำสำคัญ : ทฤษฎีเจตสิก, มิจฉาทฤษฎี, การถอนทฤษฎีเจตสิก

* วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่

** พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่

The Process for Eradication of Diṭṭhicasika in Theravāda Buddhism

Abstract

Mental activities based on false views (diṭṭhicasika) and false views (micchādiṭṭhi) refer to the same state, namely, erroneous opinions of and false adherence to things without a thorough understanding of reality. Diṭṭhicasika is the cause of ruin in human life in that it leads both humans and society to perform unwholesome actions. Diṭṭhicasika can be eradicated through training, association with good friends, and perfection of dāna and sīla. The self-identification view (sakkaya diṭṭhi) can be eradicated through the contemplation of the five aggregates (khandhas) in light of the three characteristics (trilakkha). The erroneous extremist view (antagāhika-diṭṭhi) is handled by the Buddha through his silence. The three steady false-views (niyata-micchādiṭṭhi) can be eradicated through bodily, verbal and mental wholesome deeds. The 62 views can be eradicated through non-attachment to the six senses. However, these processes can yield only temporary results. The eradication through tranquillity meditation is indeed only suppression. The false views can be truly eradicated through practice of insight meditation that successfully leads to true knowledge of the way (maggañāṇa) and nibbāna.

Keywords : Diṭṭhicasika, Micchādiṭṭhi, Eradication of Diṭṭhicasika

๑. ความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนากล่าวถึงมิจฉาทิฏฐิว่าไม่ใช่ทางพ้นทุกข์แต่กลับทำให้ผู้เชื่อถือนต้องประสบทุกข์มิให้หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดหรือทุกข์ทั้งปวงไปได้ ดังปรากฏในพรหมชาลสูตรและสามัญญผลสูตรซึ่งกล่าวถึงลัทธิของครูทั้ง ๖ เช่น อุจเฉทวาทะคือ เห็นผิดว่าอัตตาชาตสฺยซึ่งเป็นลัทธิของอชิตะ เกสกัมพล ตรงกับลัทธิในพรหมชาลสูตรซึ่งกล่าวว่า หลังจากตายแล้วเห็นผิดว่าอัตตาชาตสฺย เป็นต้น หากผู้ที่มีมิจฉาทิฏฐิต้องการจะให้พ้นจากความเห็นผิด ควรแสวงหาทางออกทั้งภายนอกและภายใน ตัวอย่าง เช่น แสวงหาความหมายของทิฏฐิเจตสิก คำว่า “ทิฏฐิ” หมายความว่าหลายความหมาย คือทิฏฐิแปลว่าความเห็น หมายถึงเป็นคำกลางๆเมื่อใช้ประกอบกับคำอื่นๆความหมายก็เปลี่ยนไป เช่น มิจฉาทิฏฐิหมายถึง ความเห็นผิด สัมมาทิฏฐิ หมายถึง ความเห็นถูก (พระปัลลิวสุทธี คุตตขโย, ๒๕๔๗: ๖๙) ส่วนทิฏฐิเจตสิกที่ปรากฏในพระวินัยปิฎกมีหลากหลาย ตัวอย่าง เช่น พระภิกษุรูปหนึ่งกล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรมแก่พระภิกษุอีกรูปหนึ่ง เรื่องการละสังโยชน์ ๑๐ ที่ประกอบด้วยสัkkายทิฏฐิทำให้ได้ต้องรับโทษหนักที่สุดขาดจากการเป็นพระภิกษุสงฆ์ คือ ต้องอาบัติปาราชิก (วิ.มหา. ๑/๒๒๔/๒๑๔) พระภิกษุสงฆ์รูปใด รูปหนึ่ง ไม่ได้รับการแต่งตั้ง ฟังสั่งสอนภิกษุณีทั้งหลาย ต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะการแต่งตั้งต้องมีคุณสมบัติ ๘ อย่างซึ่งพระภิกษุรูปนั้นต้องแหงตลอดแล้วด้วยทิฏฐิเจตสิกนั้นซึ่งเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งในการแต่งตั้ง (วิ.มหา. ๒/๑๔๔/๓๒๐) พระอริยฐานะ เป็นพหูสูต แต่มีความเห็นผิดในเรื่องวินัยว่า พวกคฤหัสถ์ที่ยุ่งเกี่ยวกับกามคุณที่เป็นโสดาบันก็มี เป็นสกทาคามีก็มี เป็นอนาคามีก็มี ส่วนพวกพระภิกษุสงฆ์ก็ยิ่งเห็นรูปที่จะพึงรู้ด้วย จักขุ ฯลฯ ยังถูกต้องสิ่งสัมผัสที่พึงรู้ ด้วยกาย ยังใช้สอยผ้าปู ผ้าห่มอ่อนนุ่ม สิ่งนี้ทั้งหมดถือว่าควร ทำไมรูป เสียง กลิ่น รสสัมผัสของหญิงจะไม่ควร สิ่งเหล่านั้น ต้องควรแนนอน ข้อนี้ไม่มี

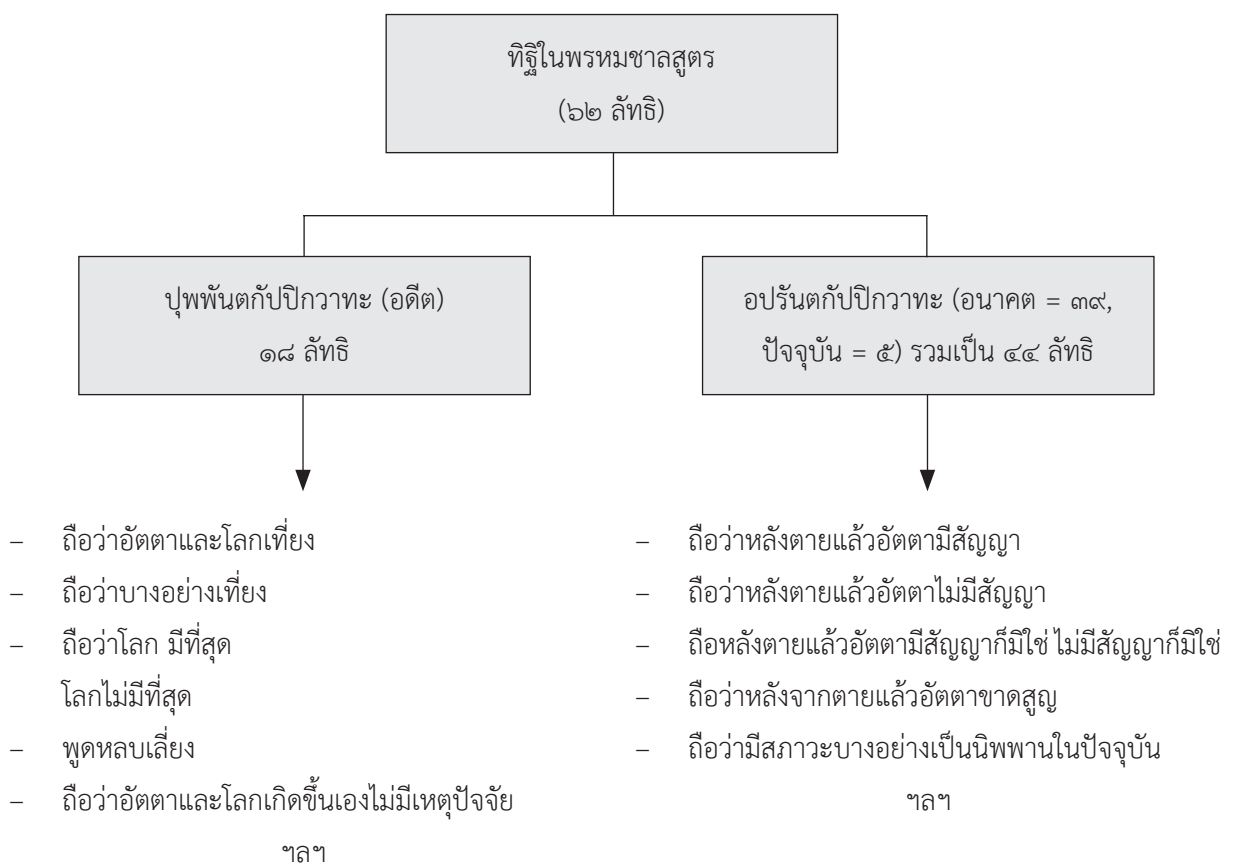
โทษ และกล่าวว่าการเมถุนธรรม ไม่มีโทษ ถ้าไม่สละทิฐิบาปเหล่านี้ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ (วิ.มหา. ๒/๔๑๗ /๕๒๕) โทษของทิฐิในกฺลสูตร กล่าวคือ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสหรืออธิบายให้อุบาสก ชื่อ อสิพันธกบุตรว่า บุคคลใดถ้าไม่ละคำพูด ไม่ละความคิด ไม่สละทิฐิย่อมดำรงอยู่ในนรก (ส.สพ. ๑๘/๓๖๑/๔๑๔) พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ตถาคตรู้จักมายาและมิจฉาทิฏฐิ แต่ตถาคตไม่ใช่เป็นผู้มีมายาและมิจฉาทิฏฐิ พระองค์ท่านรู้ชัดมิจฉาทิฏฐิ ผลของมิจฉาทิฏฐิ รู้เหตุผู้เป็นมิจฉาทิฏฐิ และรู้ว่าหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก (ส.สพ. ๑๘/๓๖๕/๔๓๐-๔๓๓)

ผู้วิจัยเห็นว่าท่านใดที่ไม่ได้ศึกษาปิฎกฐาน ๔ จนถึงมรรคญาณ (มคคสมังคิ) ย่อมมีสักกายทิฐิเกิดขึ้น และมิจฉาทิฏฐิจะเกิดขึ้นเป็นบางคนบางกลุ่ม บางโอกาส และก็เป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาตามมาหลายๆ ด้าน เช่น ปัญหาชีวิต ปัญหายาเสพติด ปัญหาสังคม บางครั้งฆ่ากันทำร้ายซึ่งกันและกัน ปัญหาการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย และความขัดแย้งทางศาสนาเป็นต้นซึ่งเกิดขึ้นเพราะทิฏฐิเจตสิกหรือมิจฉาทิฏฐิปัญหาเหล่านี้วันมีแต่จะทวีความรุนแรง ลุกลามไปทั่วทุกสังคมซึ่งเป็นเรื่องอันตราย และน่ากลัวมากในโลกปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องทิฏฐิเจตสิก หรือมิจฉาทิฏฐิอันเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาหลายด้าน ดังที่กล่าวมา หรือเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับทิฏฐิเจตสิกในพระพุทธศาสนาเถรวาทและกระบวนการถอนทิฏฐิเจตสิกตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทอย่างเป็นระบบหรือตามวิธีการดำเนินการวิจัยทุกประการ

๒. ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า ทิฏฐิเจตสิกกับมิจฉาทิฏฐิเป็นเรื่องเดียวกัน เป็นความเห็นผิดที่ไม่แย่งกัน

(อภิ.สั. ๓๔/๓๘๑/๑๑๒), (พระพุทธที่ตเถระ, ๒๕๔๓: ๓๓) มีความหมายตามสภาวะธรรมที่มีความเห็นผิดเหมือนกันทุกประการ (กล่าวโดยปรมาตมธรรม หมายถึง เป็นความจริงที่ไม่สมมุติ) ต่างกันเพียงพยัญชนะ (กล่าวโดยบัญญัติธรรม หมายถึง ความจริงที่สมมุติเพื่อใช้ในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน) ดังคำนิยามศัพท์เฉพาะ ผู้เขียนกล่าวสรุปไว้ คือ ทิฏฐิเจตสิก หมายถึง ความเห็นผิดซึ่งเป็นเจตสิกดวงหนึ่ง ฝ่ายอุกฤษฏธรรม (อภิ.สง. ๓๔/๑๕๒๙-๑๕๓๐/๓๗๒) และ คำว่า ทิฏฐิเจตสิกมีคำไวพจน์ คือคำพ้องความหมาย เช่น มิจฉาทิฏฐิ, ทิฏฐิวิปลาส, ทิฏฐิวิบัติ และทิฐิ (อภิ.วิ. ๓๕/๙๐๗/๕๖๖, อภิ.ป. ๓๖/๖๒/๑๖๑) (พระพุทธโฆษาจารย์, ๒๕๕๔: ๓๖๗ - ๓๖๙) แต่คำเหล่านี้เป็นบัญญัติธรรม ล้วนแต่เขียนต่างกัน หรือเขียนไม่เหมือนกัน แต่มีความหมายเหมือนกัน คือเป็นความเห็นผิดเช่นเดียวกัน ทิฏฐิเจตสิก หรือมิจฉาทิฏฐิ ฯลฯ คือ ความเห็นผิดซึ่งมีหลายอย่าง ตัวอย่างเช่น มีความเห็นผิดในเรื่องสิ่งที่ทำแล้วไม่มีผลแห่งกรรม ไม่มีเหตุปัจจัยแห่งกรรม เหตุแห่งกรรมดี กรรมชั่ว และผลแห่งกรรมดีกรรมชั่วไม่มี (พระสัทธัมมโชติกะ, ๒๕๔๖: ๘๐-๑๑๑) ดังปรากฏในคัมภีร์ต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท และความเห็นผิดในเรื่องอัตตาเที่ยง อัตตาขาดสูญ ดังที่ปรากฏในทิฐิ ๖๒ ในพรหมชาลสูตร (ที.สี. ๙/๙๓-๑๔๙/๓๗-๔๗) ซึ่งแสดงเป็นแผนภูมิดังนี้

ส่วนสาเหตุที่ทำให้เกิดความเห็นผิดมีดังนี้

๑) เป็นเพราะผู้ที่มีความเห็นผิดไม่สนใจ ไม่ยินดีที่จะพบและไม่รับฟังคำแนะนำจากผู้ที่มีสัมมาทิฐิ หรือ อริยบุคคล หรือผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา ทั้งอดีตและปัจจุบัน

๒) เป็นเพราะผู้ที่มีความเห็นผิดไม่ศึกษาและไม่ปฏิบัติให้ถึงมรรคญาณในญาณ ๑๖ โดยตรงไม่ศึกษาเกี่ยวกับหลักธรรมระดับอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้กระจ่างชัดเจน และขาดผู้ชี้แนะในทางที่เป็นสัมมาทิฐิโดยตรง จึงส่งผลให้ผู้ที่มีความเห็นผิด ไปยึดมั่น ถือมั่น ในเรื่องต่างๆ ที่เป็นเรื่องความเห็นผิดซึ่งไม่ตรงกับสภาพที่เป็นจริง ดังคำอุปมา การได้เห็นเชือกเป็นงู การได้เห็นงูเป็นเชือก ไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง ส่วนความเห็นถูกต้องเหมือน การเห็นเชือกเป็นเชือก การเห็นงูเป็นงู เรียกว่า เป็นความเห็นที่ถูกต้อง ความเห็นผิดล้วนมีบทบาทสำคัญเป็นตัวชี้นำวิถีชีวิตและสังคมมนุษย์ไปในทางชั่ว ทางอกุศลธรรม หรือ ส่งผลกรรมข้ามภพชาติ ดังปรากฏในปาฏลียสูตร หลังจากตายแล้ว ยังไม่พ้นจากการไปเกิดเป็นเปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน สัตว์นรก (ส.สพ. ๑๘/๓๖๕/๔๓๐ - ๔๓๓, อภ.สง. ๓๔/๑๐๓๕/๒๖๖) ตัวอย่าง ความเห็นผิด เช่น ไปยึดมั่น ถือมั่น ยึดติด อุปาทาน ชั้น ๕ ทางผัสสะ ๖ (ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ) ว่านั่นของเราเราเป็นนั่น นั่นเป็นอิตตาของเรา และไปยึดมั่น ถือมั่น ยึดติด อุปาทาน ชั้น ๕ ว่าชั้น ๕ เทียง เป็นสุข เป็นอิตตาทั้งอดีตและปัจจุบัน

๓) เป็นเพราะผู้ที่มีความเห็นผิดมีนิสัยชอบไปสร้างอกุศลกรรมด้วยตนเอง จึงทำให้เชื่อว่า ทำดี ไม่ได้ดี ทำชั่วได้ดี ซึ่งเกิดขึ้นกับบุคคลกลุ่มน้อย เฉพาะผู้ที่หลงผิดเห็นผิดเป็นบางคนบางโอกาสเท่านั้น ตัวอย่างเช่น การทำชั่วร้ายาเสพติดได้ดีคือทำให้ร่ำรวยได้รวดเร็วบางรายเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลก็จับกุมมาลงโทษไม่ได้ บางรายเจ้า

หน้าที่ของรัฐบาลจับความผิดมาลงโทษได้ก็ร่ำรวยไปแล้ว ดังที่ปรากฏเป็นข่าวในยุคปัจจุบัน

๔) เป็นเพราะผู้ที่มีความเห็นผิดมีนิสัยชอบไปคบหาผู้ที่มีความเห็นผิดที่ใกล้เคียงหรือมีความเห็นผิดที่ตรงกันหรือ ความเห็นผิดที่เหมือนกันและได้ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี เช่น กลุ่มโจรผู้ก่อการร้าย (กลุ่มอกุศลธรรม) มีความสามัคคีกันอย่างยิ่งในองค์กรของกลุ่มโจรผู้ก่อการร้าย และบางโอกาสผู้ก่อการร้ายบางกลุ่มมีความสามัคคีกันดี มากกว่า กลุ่มสัมมาทิฐิ (กลุ่มกุศลธรรม) ตัวอย่าง เช่น ผู้ก่อการร้ายบางกลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล (กลุ่มกุศลธรรม) จับตัวมาลงโทษไม่ได้ก็มี หรือเรียกว่า ธรรมแพ้อธรรม ดังที่ปรากฏเป็นข่าวในยุคปัจจุบัน ซึ่งมีกระบวนการถอนทิฐิเจตสิกตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทมีหลายขั้นดังนี้

(๑) ขั้นต้นถอนด้วยกระบวนการต่างๆ ได้แก่ โดยการศึกษาและพบกัลยาณมิตร (ผู้เจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ตามลำดับ หรือมิตรที่ฉลาดในการใช้คำพูด ถ้อยคำที่ลึกซึ้งได้ ชักชวนให้ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลมีคติเป็นสุข ไม่ดูหมิ่น ไม่ทอดทิ้งในยามวิบัติ ฯลฯ) ทางพระพุทธศาสนา (อง.สตตก. ๒๓/๓๖/๕๖), (ส.ม. ๑๙ /๒/๒-๔) โดยการสร้างทานบารมี ศีลบารมี โดยการไม่เข้าไปยึดมั่น ถือมั่น ยึดติด มีอุปาทานในชั้น ๕ ทางผัสสะ ๖ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถอนสักกายทิฐิโดยการพิจารณาชั้น ๕ เป็นไตรลักษณ์ และให้พิจารณาชั้น ๕ ว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา (ส.ช. ๑๗ /๘๕ /๑๔๖-๑๕๓) และให้พิจารณาชั้น ๕ ว่านั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่ใช่นั่น นั่นไม่เป็นอิตตาของเราและโดยการเดินธุดงค์ โดยการสร้าง ๒ เหตุปัจจัย (ปรโตโฆสะและโยนิโสมนสิการ) ให้เกิดสัมมาทิฐิ (อง.ทุก. ๒๐/๑๒๗/๑๑๕) โดยการไม่ตอบคำถามเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับทางหลุดพ้นจากความเห็นผิดเป็นสัมมาทิฐิในอริยมรรคมีองค์ ๘ ในหลักธรรมอริยสัจ ๔ โดยการละเว้นการทำ

อกุศลกรรม ทางกาย ทางวาจา ทางใจ โดยการไม่ไปคบหา ผู้ที่มีมีฉภาทิฎฐิ

(๒) ขั้นกลางถอนด้วยกระบวนการตามหลักเจริญสมถกรรมฐาน ๔๐ อารมณ (พระมหาสิทธิการ, ๒๕๕๕: ๔๒-๔๔) เลือกอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่งให้ตรงกับจริตของตนเอง ผู้เขียนงานวิจัยเลือกเจริญอานาปานสติเป็นอารมณ์ที่ส่งผลการถอนทิฎฐิได้เพียงข้ามหรือทับไว้ซึ่งตรงกันหรือสอดคล้องกันระดับพื้นฐานเกี่ยวกับการเจริญวิปัสสนาสติปัฏฐาน ๔ ขั้นสูง โดยการพิจารณากายลมหายใจของตนเองและของผู้อื่น ส่งผลถอนสักกายทิฎฐิ ซึ่งเป็นอนุสัยเป็นรากเหง้าของทิฎฐิทั้งปวง ที่ปุณฺหํทั้งหลาย หลงยึดติดถือมั่น ว่าชั้น ๕ นี้มีอิตตาตัวตน ได้ระดับหนึ่งเพียงข้ามหรือทับไว้ยังไม่ถึงถอนรากถอนโคน หรือเรียกว่า รู้เห็นชัดทั้งกายภายในและกายภายนอก ซึ่งเป็นสภาวะธรรมล้วนๆ ซึ่งไม่เกี่ยวกับอิตตา ตัวตน สัตว์ บุคคล เรา เขา รู้ชัดว่าเป็นเพียงลมหายใจเข้าลมหายใจออกในหมวดลมหายใจเข้าออก กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ที่จะส่งผลทำให้ทิฎฐิเจตสิกถอนหรือละได้โดยเด็ดขาดต่อไป (ม.ม. ๑๓/๑๑๓-๑๒๑/๑๒๕-๑๓๓) ซึ่งมีคำอธิบายการปฏิบัติเจริญอานาปานสติที่ตรงกับการเจริญวิปัสสนาสติปัฏฐาน ๔ หมวดลมหายใจเข้าออกดังนี้ปฏิบัติไปอยู่ในป่า ไปอยู่ที่โคนไม้ หรือที่เรือนว่าง นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า มีสติหายใจเข้า มีสติหายใจออก ๑. เมื่อหายใจเข้ายาว ก็รู้ชัดว่า หายใจเข้ายาว ๒. เมื่อหายใจออกยาว ก็รู้ชัดว่าหายใจออกยาว ๓. เมื่อหายใจเข้าสั้นก็รู้ชัดว่า หายใจเข้าสั้น ๔. เมื่อหายใจออกสั้น ก็รู้ชัดว่า หายใจออกสั้น ๕. สำเนียง (คอยเอาใจใส่) ว่าเรากำหนดรู้กองลมทั้งปวง หายใจเข้า ๖. สำเนียงว่า เรากำหนดรู้กองลมทั้งปวง หายใจออก ๗. สำเนียงว่า เราระงับกายสังขาร (ผ่อนลมหายใจให้ละเอียดขึ้นไปโดยลำดับ อุปมาเหมือน เสียงเคาะระฆังครั้งแรกจะมีเสียงดังกังวานแล้วแผ่วลงจนถึงเงียบหาย

ไปในที่สุด) หายใจเข้า ๘. สำเนียงว่า เราระงับกายสังขาร หายใจออก (ม.ม. ๑๒/๑๐๗/๑๐๒-๑๐๓)

(๓) ขั้นสูงถอนด้วยกระบวนการเจริญวิปัสสนากรรมฐานตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตรหรือสติปัฏฐาน ๔ จนเกิดมรรคญาณในจิตตนเองซึ่งมีพระนิพพานเป็นอารมณ์สำหรับผู้เขียนงานวิจัย เลือกเจริญวิปัสสนากรรมฐานขั้นสูงเป็นวิธีที่ดีที่สุด เหตุผลเพราะว่า สามารถถอนทิฎฐิเจตสิกได้อย่างเด็ดขาดถาวร และเหตุผลอื่นๆ ที่เป็นปัจจัยสนับสนุน เช่น ไม่ต้องลงทุนด้วยเงิน เพียงแต่ลงทุนไปพบ หรือ อยู่ร่วมกับผู้ที่มีความเห็นที่เป็นสัมมาทิฎฐิที่สามารถสอบอารมณ์ผู้ปฏิบัติได้ในระดับญาณ ๑๖ ได้ชำนาญพอสมควร และให้กำลังใจผู้ปฏิบัติตั้งใจไม่ถอย ตั้งจิตอธิษฐานพร้อมด้วยมีวิริยะพยายามปฏิบัติตามลำดับญาณ ๑-๑๖ ให้ถึงมรรคญาณ ส่งผลกรรมสามารถถอนทิฎฐิเจตสิกได้เด็ดขาดถาวร เป็นสมุจเฉตพหวน (ขุ.ป. ๓๑/๑-๖๑/๑-๙๙, ๕๔๓) ซึ่งไม่ใช่กระบวนการถอนด้วยวิธีการขั้นต้นซึ่งส่งผลการถอนได้ชั่วคราว และไม่ใช่กระบวนการถอนขั้นกลางด้วยวิธีการเจริญสมถกรรมฐาน ๔๐ อารมณ ซึ่งส่งผลการถอนได้ด้วยการข้ามไว้เท่านั้น ดังนั้น ผู้เขียนงานวิจัยจึงเลือกเจริญวิปัสสนากรรมฐานขั้นสูงเป็นวิธีที่ดีที่สุด ดังเหตุผลที่กล่าวไว้แล้ว ซึ่งมีคำอธิบายการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขั้นสูงด้วยมหาสติปัฏฐานสูตร หรือการเจริญสติปัฏฐาน ๔ ตามลำดับญาณจนเกิดมรรคญาณ หรือวิสุทธิ ๗ กับ ญาณ ๑๖ (โดยพิสตารมี ๗๓ ญาณ) กล่าวโดยสรุป ได้ดังนี้

๑) ศีลวิสุทธิ หมายถึงความบริสุทธิ์ของศีล ๕ ศีล ๘ ฯลฯ

๒) จิตตวิสุทธิ หมายถึงความบริสุทธิ์ของจิตที่มีขณิกสมาธิ กำหนดรู้แจ้ง รูปนามได้ ต่อเนื่องเป็นปัจจุบัน

๓) ทิฎฐิวิสุทธิ หมายถึงความบริสุทธิ์แห่งความเห็นที่เป็นสัมมาทิฎฐิ (ปัญญาเจตสิก) ได้แก่ ญาณที่ ๑ คือนามรูปปริเฉทญาณ หมายถึง การรู้แจ้งการจำแนกนามรูป

หรือขันธ ๕ ซึ่งไม่มีอัตรา เช่น การจำแนกสี เสียง ฯลฯ เป็นรูป ส่วนจิต เจตสิก เป็นนาม

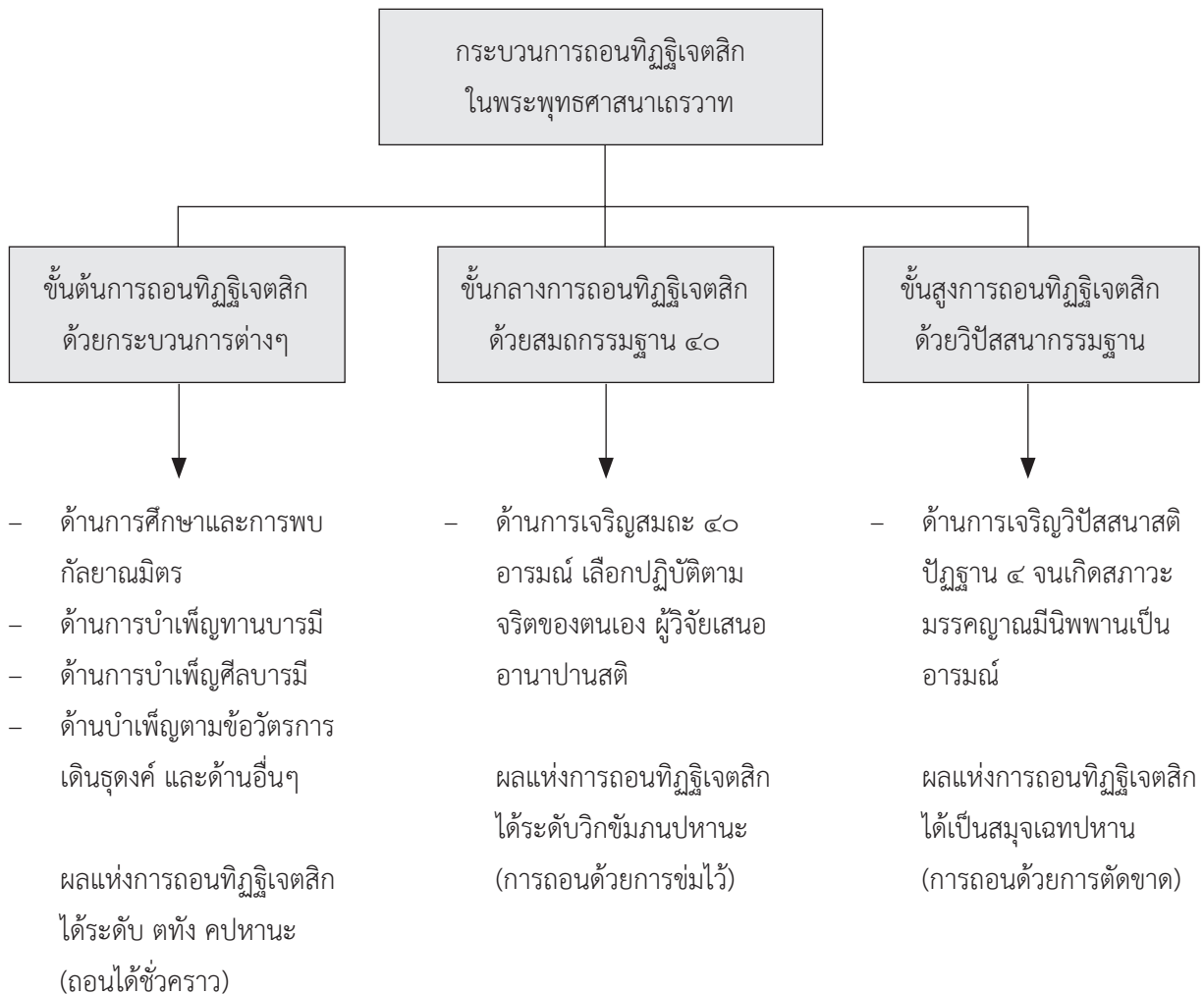
๔) กังขาวิตรณวิสุทธิ หมายถึงการพ้นความสงสัย รูปนาม ได้แก่ ญาณที่ ๒ ปัจจยปริคคญาณ หมายถึง การรู้แจ้งการจำแนกเหตุปัจจัย ผลปัจจัย คือบางครั้งรูปเป็นเหตุ นามเป็นผล บางครั้งนาม เป็นเหตุ รูปเป็นผล

๕) มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ หมายถึง ยึดทางถูกต้องไป ได้แก่ ญาณที่ ๓ คือสัมมสนญาณอย่างแก่เข้าถึงญาณที่ ๔ อย่างอ่อน สัมมสนญาณ หมายถึง การรู้แจ้งไตรลักษณ์ในรูปนาม

๖) ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ (รู้ข้อปฏิบัติที่ถูก) นับตั้งแต่ญาณที่ ๔ อย่างแก่เป็นต้นไป จนกระทั่งถึง ญาณที่ ๑๒ เป็นญาณระดับโลกียะ ญาณที่ ๔ คือ อุทยัพพญาณ หมายถึง การรู้แจ้งการเกิดดับของรูปนาม ญาณที่ ๕ คือ ภังคญาณ หมายถึง การรู้แจ้งการดับของรูปนาม ญาณที่ ๖ คือภยญาณ หมายถึง การรู้แจ้งรูปนามเป็นภัยที่น่ากลัว ญาณที่ ๗ คือ อาทีนวญาณ หมายถึง การรู้แจ้งโทษและทุกข์ของรูปนาม ญาณที่ ๘ คือ นิพพิทาญาณ หมายถึง การเกิดความเบื่อหน่าย ญาณที่ ๙ คือ มุญจิตุกัมยตาญาณ หมายถึง การอยากพ้นรูปนาม ญาณที่ ๑๐ คือ ปฏิสังขยาญาณ หมายถึง การพิจารณาเห็นรูปนามโดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ญาณที่ ๑๑ คือ สังขารุเบกขา

ญาณ หมายถึง การไม่ยินดี ยินร้ายรูปนาม ญาณที่ ๑๒ คือ อนุโลมญาณ หมายถึง การทบทวนญาณเตรียมเข้าสู่ มรรคผล และญาณที่ ๑๓ คือ โคตรภูญาณ อยู่ในระหว่างวิสุทธิที่ ๖ กับวิสุทธิที่ ๗

๗) ญาณทัสสนวิสุทธิ หมายถึง มีความรู้แจ้งในอริยสัจ ๔ หรือ ขันธ ๕ ได้แก่ ญาณที่ ๑๔ คือ มรรคญาณ มีนิพพานเป็นอารมณ์เป็นญาณระดับโลกุตระ ทำหน้าที่ถอนทวิภูฏิเจตสิกได้เด็ดขาดถาวรเมื่อมรรคญาณเกิดขึ้นแล้ว ผลญาณ (ญาณที่ ๑๕) คือญาณทำหน้าที่เก็บผลของมรรคญาณและปัจจเวกขณญาณ (ญาณที่ ๑๖) คือ ญาณทำหน้าที่พิจารณาตรวจสอบกิเลสที่ถอนได้ และเป็นอันว่าสิ้น หรือถอนทวิภูฏิเจตสิกเสร็จกิจเด็ดขาดแล้ว ซึ่งคำอธิบายได้สอดคล้องกับคำอธิบายจากคัมภีร์ พระสูตรตันปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค (ขุ.ป. ๓๑/๑-๖๑/๑-๙๙) และคัมภีร์วิสุทธิมรรค (พระพุทธโฆสเถระ, ๒๕๔๘: ๑๑๕๔) แต่ถ้าหากจะอาศัยกระบวนการถอนด้วยกระบวนการขั้นต้น และขั้นกลางด้วยการเจริญสมถกรรมฐานเพื่อเป็นพื้นฐาน ก็จะได้เป็นประสบการณ์แห่งชีวิตที่ประสบผลสำเร็จในการถอนทวิภูฏิเจตสิกที่หลากหลายวิธีการในชีวิตที่เกิดขึ้นมาในชาตินี้ ซึ่งมีกระบวนการถอนทวิภูฏิเจตสิกตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท สรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

๓. สรุป

๑) ทิวฐิเจตสิกกับมิจฉาทิวฐิมีความหมายเหมือนกัน คือ ความเห็นผิด และยึดถือผิด มีความเห็นไม่ตรงตามสภาวะที่เป็นจริง ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวม ล้วนแต่มีบทบาทเป็นบ่อเกิดแห่งความพินาศแห่งชีวิตในการสร้างกรรมชั่วหรือชี้นำวิถีชีวิตและสังคมมนุษย์ไปในทางอกุศลธรรม หรือส่งผลแห่งกรรมชั่วข้ามภพชาติ

๒) ทิวฐิเจตสิกหรือมิจฉาทิวฐิที่ปรากฏในคัมภีร์ต่างๆ ก็จะเป็นปัจจัยส่งผลทำให้การถอนทิวฐิเจตสิกได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

๓) กระบวนการถอนทิวฐิเจตสิกขั้นต้น ประการแรกเริ่มต้นด้วยการศึกษาและการพบกัลยาณมิตร (ผู้เจริญอริยมรรคมีองค์ ๘) ผู้ที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยกระบวนการการบำเพ็ญทานบารมีศีลบารมี บำเพ็ญข้อวัตรอย่างเช่นการเดินธุดงค์ การสร้าง ๒ เหตุปัจจัยทำให้เกิดสัมมาทิวฐิโลกียะ และเกิดสัมมาทิวฐิโลกุตระชั้นกลางกระบวนการถอนทิวฐิเจตสิกด้วยสมถกรรมฐาน ๔๐ อารมณ์ และขั้นสูงกระบวนการถอนด้วยการเจริญวิปัสสนากรรมฐานด้วยมหาสติปัฏฐานสูตรหรือสติปัฏฐาน ๔ จนเกิดมรรคญาณในจิตตนเองซึ่งมีพระนิพพานเป็นอารมณ์

๔. ข้อเสนอแนะ

๑) ด้านผู้เรียนหรือผู้ที่เป็นพุทธศาสนิกชนควรให้ความสำคัญ ใฝ่ใจศึกษา เรื่องการศึกษารูปแบบและกระบวนการถอนทิฏฐิเจตสิกตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทอย่างจริงจังเพราะจะได้รู้จักและเข้าใจจิตใจตนเองมากยิ่งขึ้น

๒) ด้านครูผู้สอน ควรให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าว จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเข้าถึงโดยรวดเร็วถูกต้องเหมาะสมมากที่สุดทั้งด้านระดับปริยัติศึกษาและระดับปฏิบัติศึกษาและทำให้ให้ผู้เรียนเกิดสติปัญญาที่แก่กล้ารู้ทันเห็นแจ้งแทงตลอดในจิต เจตสิก รูป ของตนเองและผู้อื่น ทั้งระดับสมมุติสังขจะ ระดับปรมัตถสังขจะ ระดับโลกียะและระดับโลกุตระต่อไป

๓) ด้านผู้บริหารควรให้ความสำคัญและควรส่งเสริมด้านจัดหาหรือจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องดังกล่าวนี้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและควรจัดทำกิจกรรมให้มีแผนงานด้านการจัดการศึกษา ประจำปีให้เป็นลักษณะโครงการต่อเนื่องและปฏิบัติทุกๆ ปี หรือจัดโครงการสัมมนาวิชาการประจำปี

ภาคเรียนในเรื่องการถอนทิฏฐิเจตสิกในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๔) ด้านการจัดทำหลักสูตรผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการจัดทำหลักสูตรให้ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพราะว่าผู้ที่เป็นนิสิตจะได้ศึกษาตามหลักสูตรที่เกี่ยวกับการถอนทิฏฐิเจตสิกและเมื่อจบการศึกษาก็จะส่งผลให้ผู้เรียนได้ดำเนินชีวิตเป็นบุคคลที่มีสัมมาทิฏฐิทั้ง ๒ ระดับ คือ ๑. ระดับโลกียสัมมาทิฏฐิ ๒. ระดับโลกุตระสัมมาทิฏฐิ ต่อไป

๕) ด้านสื่อการเรียนการสอน ผู้ที่หน้าที่เกี่ยวข้องควรจัดหาหรือตั้งงบประมาณแต่ละปีการศึกษาให้เพียงพอ กับจำนวนผู้เรียน เช่น คัมภีร์ระดับปฐมภูมิและหุตยภูมิ หรือวัสดุอื่นๆ ที่จำเป็นเพื่ออำนวยความสะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพในการเรียนการสอน หรือในการทำการวิจัย อื่นๆ นิสิต หรือพุทธศาสนิกชนจะได้เข้าถึงคัมภีร์นอกตัวซึ่งเป็นความจริงระดับสมมุติสังขจะที่จะเป็นปัจจัยให้เข้าถึงคัมภีร์ระดับปฐมภูมิและหุตยภูมิในตัวซึ่งเป็นความจริงระดับปรมัตถสังขจะ ควบคู่กันไปอย่างเหมาะสมจนกว่าจะเข้าสู่มรรค ผล พระนิพพาน เป็นที่สุด

บรรณานุกรม

- นงเยาว์ หนูไชยะ ณ กาฬสินธุ์. ๒๕๔๔. การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องมิจฉาติฏฐิในพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
/ Nongyao Noochaiya Na Kalasin. 2001. **An Analytical Study the Concept of Micchādittihi
Theravāda Buddhism**. M.A. Thesis in Buddhist Studies. Graduate School, Mahachulalongkorn-
rajavidyalaya.
- ปรุดม บุญศรีตัน. ๒๕๕๕. **อิทเมวสัจจะนิยมในพุทธปรัชญาเถรวาท**. เชียงใหม่: โครงการวิจัยคณะมนุษยศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. / Parud Boonsriton. 2012. **Idamevasaccaniyama in Theravada
Buddhist Philosophy**. Chiang Mai: Faculty of Humanities Research, Chiang Mai University.
- พระญาณธชะ. ๒๕๔๖. **อภิธัมมัตถสังคหะและปรมัตถทีปนี**. พระคันธसारากวีส, แปล. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์ตาลุก. / Phra Yanathacha. 2013. **Abhidhammatthasangaha and Paramatthadipani**.
Phra Khantasaraphiwong, trans. 2nd edition. Bangkok: Talkut Press.
- พระปลัดวิสุทธิ์ คุตตชโย. ๒๕๔๗. **คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมชั้นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์ หจก. ทิพย์วิสุทธิ์. / Phrapalad Wisut Khuttachayo. 2004. **A Manual of Abhidhamma:
Jula-aphithaamikatri**. 5th edition. Bangkok: Tipwisut Press, Part., Ltd.
- พระพุทธโฆสเถระ. ๒๕๔๘. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. สมเด็จพระญาณสังวร (อาภรณ์มหาราชา), แปลและเรียบเรียง. พิมพ์ครั้งที่
๖. ไต้หวัน. ไต้หวันการพิมพ์. / Phra Phutthakhosathera. 2005. **Visuddhimagga**. Somdej Phutthachan
(Ach Asaphamahathen), trans. and ed. 6th edition. Taiwan: Taiwan Press.
- พระพุทธโฆสจารย์. ๒๕๕๔. **อัฐสาลินี**. พระคันธसारากวีส, แปลและอธิบาย. กรุงเทพฯ: ประยูรสาส์นไทย. / Phra
Phutthakhosachan. 2012. **Atthasalini**. Phra Khantasaraphiwong, trans. and expl. Bangkok:
Prayunsanthai.
- พระพุทธทศเดชะ. ๒๕๔๓. **คัมภีร์พระอภิธรรมมวาท**. ประชุม เรืองวาริ, แปล. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา. /
Phra Phutthathattathera. 2000. **Abhidhammavata**. Prachum Ruengwari, trans. Bangkok:
Kansatsana Printing House.
- _____. ๒๕๕๕. **อภิธรรมมวาท**. พระคันธसारากวีส, แปลและอธิบาย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: ประยูรสาส์นไทย. /
2012. **Abhidhammavata**. Phra Khantasaraphiwong, trans. and expl. 2nd edition. Bangkok:
Prayunsanthai.

พระอนูรุทธาจารย์ รจนา. ๒๕๔๖. **อภิธัมมัตถสังคหะ และอภิธัมมัตถวิภาวินี (บาลี-ไทย) ภาค ๑ ฉบับภูมิพโลภิกขุ.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ. / Phra Anurutthachan Rochana. 2003. **Abhidhammattahasangaha and Abhidhammatthavibhavini (Pali-Thai), Part I, Phumiphalophikkhu Edition.** 2nd edition. Bangkok: Phumiphalophikkhu Foundation.

พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์. ๒๕๕๕. “พุทธชยันตี : สาระคุณค่า นัยสำคัญต่อสังคมโลก”. **วารสารบัณฑิตศึกษา บริทรศน์วิทยาเขตเชียงใหม่.** ปีที่ ๘ (มิ.ย. ๕๕- พ.ค. ๕๕): ๓-๑๑. / PhisitKhottarasupho. 2012. “Buddha Jayanthi : Subject Matter, Value and Implications for the Global society”. **Journal of Graduate Studies Reviews, Chiang Mai Campus.** 8 (June 2554-May 2555): 3-11.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. / Mahachulalongkornrajavidyalaya. 1996. **Thai Tipitaka: Mahachulalongkornrajavidyalaya Version.** Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.

สยาม ราชวตร. ๒๕๕๕. “วิธีการอ้างเหตุผลเพื่อยืนยัน ความมีอยู่ของโลกหน้าในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.** ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๑ (ม.ค.-เม.ย. ๕๕): ๙-๒๕ / Siam Rachawat. 2012. “Argumentation Methods for the Existence of the Next Life in Theravada Buddhism”. **Journal of Buddhist Studies Chulalongkorn University.** 19, 1 (Jan-Apr): 9-25.